

آثار باستانی و ارزش های تاریخی

نماد ورساچه و نماد چلیپا پرچم اس اس آلمان ریشه ایرانی دارند!

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی

انتشار: ۱۳ اسفند ۱۳۹۵ ۹۰ دقیقه مطالعه

ISMA PHOTO KAZEMALI

چکیده مقاله

نماد ورساچه و نماد چلیپا پرچم اس اس آلمان ریشه ایرانی دارند! گردونه مهر یا چلیپا، نماد ایرانی است که در بسیاری از معابد و طراحی های لوگو و پرچم از آن استفاده شده است. روزنامه‌ی دوران هیتلر نقشی را که روی پرچم نازی‌ها بوده و به نماد آنها معروف بود، موهبتی کهن از ایران می‌دانست! این نماد که همان "گردونه مهر" در ایران و "گردونه خورشید" در یونان است، در "مهریشت اوستا" ستایش شده. از طرفی حاشیه‌هایی که دور تا دور نشان تجاری "ورساچه" دیده می‌شود به "گردونه مهر" یا "چلیپا" شبیه است. این نشانه در معم

نماد ورساچه و نماد چلیپا پرچم اس اس آلمان ریشه ایرانی دارند!

گردونه مهر یا چلیپا، نماد ایرانی است که در بسیاری از معابد و طراحی های لوگو و پرچم از آن استفاده شده است. روزنامه‌ی دوران هیتلر نقشی را که روی پرچم نازی‌ها بوده و به نماد آنها معروف بود، موهبتی کهن از ایران می‌دانست! این نماد که همان "گردونه مهر" در ایران و "گردونه خورشید" در یونان است، در "مهریشت اوستا" ستایش شده. از طرفی حاشیه‌هایی که دور تا دور نشان تجاری "ورساچه" دیده می‌شود به "گردونه مهر" یا "چلیپا" شبیه است. این نشانه در معماری و اماکن تاریخی بسیاری از کشورهای دیگر و در معابد سایر ادیان هم دیده شده است.

ISNA

PHOTO: RECEIVED

چلیپای شکسته در حاشیه نشان ورساچه

تاریخ نماد چلیپا

اولین بار نماد چلیپا در سرزمین خوزستان پیدا شد که زمان آن به پنج‌هزار سال پیش از میلاد می‌رسد و این طور تصور می‌شود که این نماد ریشه‌ای کهن در ایران‌زمین دارد و در تار و پود اندیشه و باورهای مردم وجود داشته است. البته گچ‌بری‌هایی از "گردونه مهر" نیز به روی دیواره‌های قسمت شمالی شهر تاریخی "بیشاپور" در تالار تشریفات که

مربوط به دو هزار و ۲۷۶ سال پیش است، دیده می‌شود. بر اساس اطلاعاتی که تنها با کاوش سه درصد این شهر به دست آمده و همچنین به دلیل همجواری آن با معبد آناهیتا و ایوان موزائیک، می‌توان گفت این بنا جزو کاخ شاهی بوده و شاپور اول در این تالار از مهمانانش پذیرایی می‌کرده است.

گردونه مهر به روی تالار تشریفات شهر بیشاپور

عضو شورای مرکزی انجمن هماندیشان جوان درباره این گچ‌بری‌ها و تشابه‌های آن اظهار می‌کند: بخشی از گچ‌بری‌هایی که بالای طاقچه ضلع شمال شرقی تالار تشریفات باقیمانده، در ایران باستان "گردونه مهر" نامگذاری شده است.

«محسن عباسپور» ادامه می‌دهد: اعتقاد به گردونه مهر به یک‌سری باورهای مهرستانی که اشاره به خورشید دارد، برمی‌گردد. منظور از مهرستانی، مهرپرستی نیست؛ چون عملاً در دوره ساسانیان دیگر چنین عملی انجام نمی‌گرفته است. گرایش و نگاه به این نماد از چرخش زندگی بر اساس چرخش خورشید خبر می‌دهد.

تاریخ پرچم اس اس آلمان یا گردونه مهر

او اضافه می‌کند: بعدها از نشان گردونه مهر در جاهایی دیگر استفاده شد و حتی گفته می‌شود علامتی که در پرچم «اس.اس» آلمان می‌بینیم، برگرفته از همین نشان است؛ اما اینکه نشان نازی‌ها واقعا از "گردونه مهر" گرفته شده باشد یا نه را باید از گرافیکستی که آن را طراحی کرده پرسیده شود. سندی هم در این زمینه وجود ندارد، اما به خاطر تشابه این دو، این فرضیه که نشانه‌ی «اس.اس» برگرفته از گردونه مهر است به ذهن می‌رسد.

این عضو که پیش از این یکی از راهنمایان مجموعه تاریخی بیشاپور هم بوده است، می‌افزاید: منابعی که از ایران باستان حکایت می‌کنند، تاریخی است که آن را تاریخ‌نویسان یونانی از جمله «هردوت» نوشته‌اند؛ اگرچه در دوره‌های اخیر هم بسیاری از باستان‌شناسانی که برای کاوش آثار تاریخی به ایران می‌آمدند، در گزارش‌های خود لغزش‌های باوری داشته‌اند؛ برای مثال «گریشمن» که در مجموعه بیشاپور کاوش می‌کرده، با نامگذاری محلی به نام "ستون نذورات"، می‌گوید مردم در دوره ساسانیان نذرهایشان را اینجا ادا می‌کردند. این ناشی از تصورات اشتباهاتی است که باستان‌شناسان داشته‌اند، زیرا در دین زرتشت عملاً چنین نذری را نمی‌بینیم.

عباسپور همچنین بیان می‌کند: از طرف دیگر بسیاری از باستان‌شناسان کتاب‌هایی را که مطالعه کرده‌اند، برگرفته از محیط اجتماعی است که در غرب تجربه‌اش را داشته‌اند. آنها گاهی می‌خواهند مسائل بومی که در ایران وجود دارد را به خودشان ارتباط بدهند و بگویند مبنای چنین چیزی ما بودیم، اما هنگامی که این موضوع ریشه‌یابی می‌شود و جریان‌شناسی علمی از تاریخچه آنان به عمل می‌آید، متوجه می‌شویم که هیچ حوزه مشترکی بین آنها وجود نداشته یا اگر هم بوده، آنقدر نیست که بتواند روی برخی سطوح تاثیر بگذارد.

نماد چلیپا در مالزی

نگاه وارداتی باستان‌شناسان خارجی - نماد ورساچه و نماد چلیپا

او با بیان اینکه همه موارد موجود در این زمینه را رد نمی‌کند، ادامه می‌دهد: معمولا باستان‌شناسان و پژوهشگران خارجی نگاه‌های وارداتی به آثار تاریخی ما دارند و می‌خواهند به نحوی پیشینه‌ی ما را به داشته‌های خودشان نسبت دهند.

این عضو انجمن هم‌اندیشان جوان در پاسخ به اینکه شاپور اول هنگام ساخت بیشاپور از هنرمندان کشورهای متفاوتی استفاده کرده و ممکن است این نشانه هم از یونان آمده باشد، توضیح می‌دهد: این شهر بر اساس دید باز معماری ساخته شده، اما نمی‌توان به راحتی گفت که گردونه‌ی مهر از رم باستان گرفته شده است، چون موارد زیادی از آن را داریم که قبل از دوره بیشاپور کار شده است.

عباسپور می‌افزاید: مطمئناً در طول تاریخ ایران مبادلات فرهنگی به صورت مستقیم و غیرمستقیم با کشورها و امپراتوری‌های دیگر انجام شده است، کما اینکه در حال حاضر هم این ارتباط وجود دارد، اما اینکه همه این موارد را به کشورهای دیگر ربط دهیم و بعد خودمان را در انفال قرار دهیم و هیچکدام از داشته‌های آن‌ها هم به خودمان ارتباط داده نشود، نمی‌تواند برداشت علمی باشد.

او اضافه می‌کند: می‌توانیم فرهنگ‌های مختلف را در شهر باستانی بیشاپور ببینیم. سردرهای معبد آناهیتا شما را به یاد کاخ آپادانای تخت جمشید می‌اندازد، یعنی مشخصاً الگوهای معماری هخامنشی در این شهر به کار رفته است. در همین مجموعه جاهایی داریم که بدون شک می‌توانیم بگوییم معماری آن ایرانی نیست و برگرفته از روم باستان است. ستون‌های یادبود بیشاپور مشخصاً ذهن هر بیننده‌ای را به سمت معماری روم می‌برد، چون بافت و تزئینات آن رومی است.

عباسپور می‌گوید: به گمان باستان‌شناسان ۶۴ طاقچه در اطراف این تالار وجود داشته که شاپور در آن از مهمانان ویژه‌اش پذیرایی کرده است. سقف ۷۸۶ متر مربعی این تالار بدون ستون بوده است که در آن زمان در هیچ کجای دنیا چنین سقفی بدون ستون مرکزی وجود نداشته است. گنج‌بری‌های این مجموعه رنگی بوده‌اند و می‌توان از این نتایج اینطور برداشت کرد که جایی برای پذیرش سفیران و مهمانان ویژه کشورهای دیگر بوده است.

نقش «چلیپا» که رنگ دینی هم داشته در دوره معماری اسلامی به کار برده شده است، مقبره «شاه نعمت‌الله ولی» در کرمان، آرامگاه «شیخ صفی‌الدین در اردبیل»، مسجد جامع شهر کهنسال نائین و مسجد جامع ورامین از جمله این مکان‌های مذهبی پس از اسلام هستند. هنرمندان با استفاده از این نماد نقشی از نام حضرت علی(ع) را خلق کرده‌اند.

قدمت هفت هزار ساله چلیپا

نصرت‌الله بختورتاش در کتاب «نشان رازآمیز» نوشته است: آثاری که از «چلیپا» به دست آمده تقریباً با هفت هزار سال پیش ارتباط دارد، اما زندگی انسان به دو میلیون سال پیش می‌رسد. هنوز نمی‌توان گفت که این نماد از چه زمان فکر انسان کهن را به خود مشغول کرده است و بر چه اساسی از آن نقشی پرداخته و آرایه‌ای ساخته که بانوان به گردن می‌آویخته‌اند.

او می‌گوید: اگر تنها در یونان و رُم باستان این نشانه دیده شده بود، می‌توانستیم بگوییم در پی رفت‌وآمدها و پیوندهای سیاسی، نظامی، اقتصادی و فرهنگی از ایران به آن دو کشور و سپس به دیگر جاها رفته است، اما هنگامی که جای پای این نماد را در میان سرخ‌پوستان آمریکا هم می‌بینیم، دیگر چنین گفته‌ای از شایستگی برخوردار نیست و نمی‌توان پنداشت که فقط با کیش مهری که این نماد نیز از ویژگی‌های آن است راه یونان و رُم را در پیش گرفته است، بلکه باید گفت با پراکندگی قوم آریا به همهی سرزمین‌ها راه یافته است.

"چلیپا" بر روی اندام انسان و دام، سنگ گورها، جنگ افزارها، گردن‌بندها، چرخ‌های نخ‌ریسی، آوندها و سردر خانه‌ها نقش می‌شده و رفته رفته جایی در ادبیات پیدا کرده است. حافظ می‌سراید: حلقه‌ی آن جعد او سلسله پای کیست / زُلف چلیپا و شش آفت ایمان کیست

در سال ۱۳۵۵ در شهر رودبار گیلان گردن‌بند زرینی کشف شد که سه چلیپا به روی آن نقش بسته و مربوط به هزاره‌ی اول قبل از میلاد است.

ایران، سرزمین چلیپا

در آذربایجان نیز گورهایی به شکل خمره یافت شده که در میان آنها تکه پارچه‌ای با طرح چلیپای شکسته دیده شده است. در همین مکان تکه سفالی از یک خمره بدست آمده که به روی سطح آن، این نشانه را به صورت برجسته مشاهده می‌کنیم که در حال حاضر این تکه سفال در موزه‌ی ایران باستان حفاظت می‌شود. در جزیره‌ی کیش نیز گچ‌بری‌های چلیپا شکلی از برگ و ساقه گیاه در کاخ تیسفون دیده شده است. برخی از ظروف یا سکه‌هایی که گردونه مهر به روی آن حک شده است در موزه بریتانیا نگهداری می‌شوند، کوزه‌ی سفالینی از تپه سیلک وابسته به هزاره‌ی نخست پیش از میلاد در موزه ایران باستان نگهداری می‌شود که به روی آن چلیپا در دایره دیده می‌شود، از این جهت ایران را سرزمین چلیپا می‌نامند.

تاثیر هنر ایران به هنر یونان - نماد ورساچه و نماد چلیپا

این نشانه در بسیاری از تمدن‌های بزرگ هم دیده شده است. به گفته «گیرشمن»، هنر ایران بخصوص نواحی سیلک لرستان تاثیر زیادی به هنر یونان داشته و سابقه نقش چلیپا در ایران قدیمی‌تر از ۵ هزار سال پیش از میلاد است. به احتمال قوی این علامت از ایران به یونان رفته و ارزش سمبلیک پیدا کرده است.

نباید فراموش کرد که فرهنگ و هنر ایران در یونان اثر گذاشته و کیش مهری از راه ایران به آنجا و دیگر سرزمین‌ها رفته و فلسفه‌ی ایران در اندیشه دانشوران یونانی نیز راه یافته است. یک ظرف نوک‌دار و یک آویز برنزی لرستان در یونان کشف شده و حکایت می‌کند که دو راه تجاری شمال و مغرب به جهان یونان باز بوده که از آنجا محصولات ایرانی و اورارتویی به یونان می‌رفته است و اگر هنر یونان از ربع سوم سده‌ی هشتم پیش از میلاد از مشرق زمین الهام گرفته باشد، تصور می‌شود یکی از هنرهای الهام‌دهنده، هنر ایران بوده است.

گردونه مهر در کره جنوبی

چلیپا در میان کشورهای دیگری چون مصر، هندوستان، چین، ژاپن، آشور در شمال عراق، انگلستان، ایسلند، لیتوانی، آلمان و و اقوام دیگری در بین سرخ‌پوستان آمریکایی، بودا، اسکاندیناوی و ... دیده شده است.

گردونه مهر در کره جنوبی

این نقش در آرامگاه یوسف فرزند قیصر (نخجوان)، مدرسه‌ی میرعرب، مدرسه‌ی کاراتای (ترکیه)، آرامگاه خواجه عبدالله انصاری (افغانستان) نیز به کار برده شده است.

گردونه مهر در معبد بهشت و جهنم مالزی

نقش چلیپا در بیشتر معابد هندوستان وجود دارد. در بخش‌هایی از معبد بهشت و جهنم مالزی یا معابد کره‌جنوبی نیز این نقش دیده می‌شود.

گردونه مهر در معبد بهشت و جهنم مالزی

به عقیده «بختورتاش»، در ادبیات آئینی هندوستان یک جفت چوب آتش‌زنه بر اثر سایش بر یکدیگر می‌تواند جرقه بزند و آتش بگیرد. این دو چوب که به شکل چلیپا روی هم قرار می‌گیرند، نرینه و مادینه فرض شده‌اند و "آگنی" که منشاء الهی دارد، از آن به وجود آمده و نیایش آدمیان را به بارگاه خداوند می‌رساند.

چون نور و آتش مقدس بوده، چلیپا به عنوان مظهر روشنایی پذیرفته شد و انسان این نماد را که مظهر الوهیت می‌شناخت، همواره با خود داشت و هرکجا معبدی ساخت، آن را چلیپاگونه بنا کرد و بر نقش و نگار معبدها به کار برد و به فن معماری هدایتش کرد.

به نظر می‌رسد اینجا قلمروی تردید است و شک را شان و مرتبتی است که یقین را نیست. یادمان نرود باوری نیست که ریشه در گذشته نداشته باشد.

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «نماد ورساچه و نماد چلیپا پرچم اس اس آلمان ریشه ایرانی دارند!»، پارسیان دژ، ۱۳۹۵.

خواندن مقاله و پیوست‌های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<http://parsiandej.ir/articles/1659/pdf/نماد-ورساچه-و-نماد-چلیپا-پرچم-اس-اس-آلمان.pdf>

آخرین ویرایش مقاله: ۱۲ مرداد ۱۴۰۵